

CZU 343.148

APRECIEREA DECLARAȚIILOR EXPERTULUI JUDICIAR DE CĂTRE ORGANUL DE URMĂRIRE PENALĂ SAU DE INSTANȚA DE JUDECATĂ

Artiom PILAT,

doctor în drept, lector universitar,

Catedra „Procedură penală, criminalistică

și securitate informațională” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

ORCID: 0000-0002-6606-1952

Rezumat

Datorită progresului considerabil al societății în diferite domenii ale științei, tehnicii și, nu în ultimul rând, în cel informațional, posibilitățile acelor procedee probatorii care erau folosite tradițional de organele de drept, cum ar fi audierea bănuțului, experimentul în procedura de urmărire penală, chiar și cercetarea la fața locului, în unele cazuri, deja nu ar putea oferi o gamă mai largă, obiectivă și mai multiaspectuală a tuturor circumstanțelor cauzei.

În cadrul urmăririi penale, organul de urmărire penală are un rol activ, care este caracterizat prin obligația acestuia de a lua toate măsurile necesare pentru a cerceta sub toate aspectele, complete și obiective, circumstanțele cauzei.

Cuvinte-cheie: audiere, expert judiciar, mijloc de probă, probă, raport de expertiză.

Summary

Due to the considerable progress of society in various fields of science, technology and, last but not least, the informational one, the possibilities of those evidentiary procedures that were traditionally used by law enforcement bodies, such as the hearing of the suspect, the experiment in the criminal investigation procedure, even on-site research, in some cases, already could not provide a wider, objective and multifaceted range of all the circumstances of the case.

In the framework of the criminal investigation, the criminal investigation body has an active role, which is characterized by its obligation to take all the necessary measures to investigate all aspects, complete and objective, of all the circumstances of the case.

Keywords: hearing, judicial expert, means of evidence, proof, expert report.

Introducere. Expertiza judiciară ca procedeu probatoriu în cadrul procesului penal reprezintă activitatea științifico-practică care este caracterizată prin efectuarea unor cercetări metodice, cu aplicarea cunoștințelor speciale și procedee tehnico-științifice pentru formularea unor concluzii argumentate cu privire la anumite circumstanțe, obiecte etc.

Pentru a poseda o pondere probatorie în cadrul procesului penal, nu este suficientă doar dezvoltarea tehnico-științifică a acestei instituții. Un as-

pect nu mai puțin important îi aparține și reglementării juridice a acestei instituții, care să ofere garanții suficiente participanților la procesul penal în vederea realizării poziției sale procesuale.

Rezultatele cercetării realizate în procesul efectuării expertizei judiciare sunt materializate în raportul de expertiză judiciară. Raportul de expertiză judiciară reprezintă un mijloc de probă în cadrul procesului penal, dar obține valoare probatorie nu doar datorită conținutului cercetării, ci și datorită respectării aspectelor legale cu privire la dispunerea, efectuarea, și aprecierea acestuia de către organele împuternicite prin lege.

În procesul dispunerii expertizei judiciare, informarea părților cu privire la dispunerea acesteia reprezintă una dintre garanțiile fundamentale privind realizarea dreptului la apărare, care în ansamblul său include atât dreptul de a desemna un expert care va efectua cercetarea, cât și înaintarea întrebărilor expertului, recuzarea acestuia etc.

La fel, în rezultatul efectuării expertizei judiciare, părțile vor fi informate despre rezultatele acesteia. Informarea părților reprezintă o obligație a ordonatorului expertizei judiciare. Drept urmare, părților li se oferă posibilitatea de a solicita efectuarea unei expertize repetate, suplimentare sau, în unele cazuri, audierea expertului judiciar.

Se purcede la audierea expertului judiciar în situațiile în care raportul de expertiză judiciară nu este suficient de clar și apare necesitatea ca aceste neclarități să fie explicate fără necesitatea efectuării unei expertize judiciare suplimentare sau repetate.

În aceeași ordine de idei, nu este clar dacă declarațiile expertului judiciar constituie un mijloc de probă în procesul penal: reieșind din prevederile art. 93 CPP, declarațiile expertului nu reprezintă un mijloc de probă, nefiind incluse în categoria mijloacelor de probă, însă instanțele naționale admit ca expertul judiciar să fie audiat.

Dacă concluziile expertului sunt neclare, contradictorii, neîntemeiate, dacă există îndoieli în privința veridicității lor și dacă aceste deficiențe nu pot fi înlăturate prin audierea expertului sau dacă a fost încălcată ordinea procesuală de efectuare a expertizei judiciare, poate fi dispusă efectuarea unei expertize judiciare repetate de către un alt expert sau o altă comisie de experți [4].

Audierea expertului, în vederea soluționării unor neclarități din raportul de expertiză judiciară, ar contribui la respectarea termenului rezonabil al urmăririi penale, deoarece dispunerea și efectuarea expertizei judiciare suplimentare necesită un timp mai îndelungat în comparație cu audierea expertului.

În literatura de specialitate a fost analizată poziția procesuală a exper-

tului judiciar și a martorului în cadrul procesului penal, care este complet diferită. În pofida faptului că competența funcțională a acestor participanți la proces diferă, legiuitorul prevede că expertul judiciar este audiat în condițiile de audiere a martorului.

Nu susținem poziția legiuitorului cu privire la faptul că expertul este audiat în condițiile de audiere a martorului. Art. 153 CPP, prevede că „în cazul când raportul expertului nu este clar sau are unele deficiențe, pentru înlăturarea cărora nu sunt necesare investigații suplimentare, ori a apărut necesitatea de a preciza metodele aplicate de către expert sau unele noțiuni, organul de urmărire penală sau procurorul este în drept să audieze expertul judiciar, în condițiile de audiere a martorului” [4].

În acest caz, aspecte procesuale ale audierii expertului sunt identice cu cele ale audierii martorului, fapt care nu corespunde cu esența și specificul acestei acțiuni de urmărire penală. Prin urmare, opinăm că legiuitorul este obligat să reglementeze procedura de audiere a expertului judiciar separat de cea a audierii martorului, oferind astfel posibilitatea participării și a părților la audierea expertului judiciar, unde fiecare este în drept să înainteze întrebări în scopul clarificării unor circumstanțe, astfel asigurând garanțiile procesuale ale participanților la proces.

Examinând prevederile art. 93 alin. (2) al CPP, legiuitorul prevede lista mijloacelor de probă în cadrul procesului penal. Declarațiile martorului reprezintă mijloc de probă în cadrul procesului penal însă declarațiile expertului judiciar nu constituie mijloc de probă.

Art. 100 al CPP al RM prevede expres că „Administrarea probelor constă în folosirea mijloacelor de probă în procesul penal, care presupune strângerea...”, așadar probele pot fi administrate numai prin intermediul mijloacelor de probă prevăzute de legea procesual penală.

De asemenea, cu privire la acest subiect s-a expus și Curtea Constituțională a României. „Curtea reține că informațiile furnizate de probe, prin conținutul lor, nu pot fi folosite în procesul penal decât prin modalități expres prevăzute în Codul de procedură penală. Acestea reprezintă mijloacele de probă” [6].

În unele circumstanțe, audierea expertului judiciar este una necesară, numai expertul care a efectuat cercetarea poate explica metodele alese de el sau să prezinte alte informații referitoare la raportul de expertiză judiciară. Dar, pentru a reda caracterul legal al acestei acțiuni, este necesară modificarea unor prevederi ale codului de procedură penală. În acest sens, opinăm că în prevederile art. 93 alin. (2) pct. (1) ca mijloc de probă în cadrul procesului penal trebuie să fie incluse și declarațiile expertului judiciar.

Pe lângă neincluderea declarațiilor expertului în lista mijloacelor de

probă, art. 57 al CPP prevede că ofițerul de urmărire penală „citează și audiază persoana în calitate de bănuț, partea vătămă și martor”, dar nu și de expert. La rândul său, art. 153 oferă posibilitatea ofițerului de urmărire penală să audieze expertul judiciar. Astfel, pentru a evita marja de interpretare a normelor de procedură penală, susținem opinia că art. 57 al CPP urmează a fi modificat și să ofere posibilitatea ofițerului de urmărire penală să audieze expertul judiciar.

Părțile la proces, în urma efectuării expertizei judiciare, fac cunoștință cu raportul de expertiză judiciară și în cazul unor neclarități pot solicita audierea expertului judiciar. Legislația nu le oferă posibilitatea părților să participe la această acțiune, chiar dacă expertiza judiciară a fost efectuată și dispusă la cererea și/sau din contul părților la proces.

Legiuitorul oferă posibilitatea părților să înainteze cererile privind audierea expertului judiciar sau de dispunere a expertizei judiciare, în cadrul ședinței preliminare, însă, din punct de vedere tactic considerăm că cererile privind audierea expertului judiciar sau dispunerea expertizei judiciare este oportun de a fi înaintate în cadrul cercetării judecătorești.

Pentru a admite sau respinge cererea părților privind dispunerea expertizei judiciare, este necesar ca instanța de judecată să cerceteze toate probele admisibile, dar, în cadrul ședinței preliminare, instanța de judecată nu poate să se pronunțe cu privire la admisibilitatea anumitor probe, Curtea Constituțională observă că „examinarea probelor în condiții de contradictorialitate este rezervată pentru etapa cercetării judecătorești. La această etapă, părțile pot solicita, *inter alia*, examinarea corpurilor delictive a documentelor și a proceselor-verbale ale acțiunilor procesuale. În acest sens, dacă la etapa ședinței preliminare instanța de judecată decide care dintre probele prezentate instanței pentru soluționarea cauzei sunt pertinente, la etapa cercetării judecătorești judecătorul trebuie să examineze în fond fiecare probă pe care a considerat-o pertinentă” [5].

Prin urmare, reieșind din decizia Curții Constituționale, probele prezentate de către părți sunt examinate în cadrul cercetării judecătorești, și în urma cercetării cărora se constată temeiul de fapt de dispunere a expertizei judiciare, în urma căreia se înaintează cerere privind dispunerea expertizei judiciare, la fel și instanța de judecată este în posibilitate să examineze cererile înaintate de către părți cu privire la dispunerea expertizei judiciare doar după cercetarea unor probe prezentate de către părți.

Desemnarea de către părți a câte un expert recomandat precum și înaintarea, modificarea sau completarea întrebărilor contribuie la respectarea dreptului la apărare precum și la egalitatea armelor în procesul penal. Referitor la importanța raportului de expertiză judiciară s-a expus și CtEDO în

cauza Beraru c. României, „Curtea Europeană a arătat că reaudierea se impune atunci când observațiile instanței cu privire la conduita și credibilitatea unui martor pot avea consecințe importante pentru acuzat. Curtea a reiterat că mijloacele de probă esențiale în cauză nu sunt declarațiile martorilor, ci înscrisurile aflate la dosarul cauzei, sesizările și rapoartele organelor de urmărare penală sau ale altor instituții abilitate, rapoartele de constatare sau de expertiză” [1].

În practica CtEDO, persistă cazurile când declarațiile medicului legist intră în contradicție cu concluziile sale din raportul de expertiză judiciară medico-legală. În acest sens, menționăm cazul Ghimp și alții c. Republicii Moldova [2]. „Medicul I.C. a făcut parte din prima comisie de medici legiști care, după ce au examinat corpul victimei, au ajuns la o concluzie privind ora posibilă la care a fost cauzată vătămarea mortală. Doi ani mai târziu, din motive cunoscute doar de el, I.C. și-a exprimat în fața Curții de Apel o opinie care a înclinat în cu totul altă parte balanța acuzațiilor aduse împotriva celor trei polițiști. Noua sa opinie a fost admisă de Curtea de Apel fără a i se adresa întrebări despre motivele care au stat la baza deciziei medicului I.C. de a-și schimba opinia după o perioadă atât de lungă. În plus, judecătorii care au admis noua opinie a lui I.C. nu au considerat necesar să motiveze preferința lor față de noua opinie în detrimentul raportului de autopsie și opiniei comisiei de medici legiști care au avut sarcina să examineze corpul victimei. Ulterior, Curtea Supremă de Justiție a casat hotărârea judecătorească de achitare a inculpaților care era întemeiată pe opinia medicului I.C. și a dispus reexaminarea cauzei. Curtea Supremă de Justiție nu a atras atenția asupra problemelor fundamentale menționate mai sus, ci doar la o simplă tehnicitate, și anume că opinia unui singur medic era insuficientă pentru a combate constatările comisiei de medici din 31 mai 2006”.

De asemenea, și în cauza recentă Tomac c. Republicii Moldova [3], „Curtea observă că declarațiile expertului judiciar intră în contradicție cu raportul de expertiză judiciară întocmit de către acesta, potrivit căruia I.T. ar fi putut el însuși să provoace leziunile stabilite după moartea sa. În acest sens, reamintește că regimul intern pentru expertiza medico-legală trebuie să fie bazat pe suficiente garanții capabile să-și păstreze credibilitatea și eficacitatea, în special, prin cerința către experți să-și motiveze opiniile. Având în vedere considerațiile de mai sus, Curtea consideră că, în cazul de față, opinia expertului judiciar nu a fost suficient motivată și că din actele de la dosar nu reiese că existau suficiente garanții”.

Referințe bibliografice

1. Cauza Beraru c. României. Hotărârea din 18.03.2014. [Citat la 02.12.2022]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-141910>.
2. Cauza Ghimp și alții c. Republicii Moldova. Hotărârea din 30.10.2012. [Citat la 11.12.2022] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-124597><http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-124597>.
3. Cauza Tomac c. Republicii Moldova. Hotărârea din 16.03.2021. [Citat la 18.11.2021]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-208953>.
4. Cod de procedură penală al Republicii Moldova: nr. 122 din 14 martie 2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 104-110.
5. Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 38 din 14.03.2019 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din Codul de procedură penală (invocarea nulității probelor la ședința preliminară). Pct. 24 (Sesizarea nr. 50g/2019). [Citat la 25.11.2022] Disponibil: https://constcourt.md/public/ccdoc/decizii/d_38_2019_50g_2019_rou.pdf.
6. Decizia Curții Constituționale a României nr. 336 din 30 aprilie 2015. [citată la 15.11.2022] Disponibil: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/168078>.